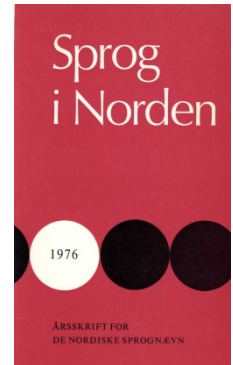

Sprog i Norden

Titel: Forskningscentral för språken i Finland
Forfatter: Lars Huldén
Kilde: Sprog i Norden, 1976, s. 31-35
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Forskningscentral för språken i Finland

Av Lars Huldén

Den 1 mars 1976 inledde *Forskningscentralen för de inhemska språken* sin verksamhet i Helsingfors. Därmed genomfördes en betydelsefull nyorganisation av den finländska forskningen rörande finskan, samiskan och deras släktspråk samt svenskan. Även språkvården för finskans, finlandssvenskans och samiskans del hör till centralens uppgifter.

Det är ett ganska stort antal institutioner och långtidsprojekt som har sammanförts i centralen. De flesta av dem har tidigare åtnjutit understöd från undervisningsministeriet. Med tiden kom den organiserade forskningen på de inhemska språkens område att uppvisa en tämligen komplicerad bild i fråga om ledning, planering och finansiering. Detta var anledningen till att undervisningsministeriet i slutet av 1960-talet började undersöka möjligheterna att åstadkomma enklare linjer och större överskådlighet bland mängden av engagerade institutioner och forskargrupper.

En första utredning gjordes på uppdrag av ministeriet av professor Matti Sadeniemi. Den slutfördes i maj 1969. Därefter bereddes frågan ytterligare av en statskommitté under ordförandeskap av Matti Aho. Dess betänkande framlades i december 1970.

Undervisningsministeriet förde sedan under flera år fram förslaget om en forskningscentral vid överläggningarna om statsbudgeten, men det föll varje gång på grund av motstånd från finansministeriet, som ansåg att planen i den utarbetade formen skulle bli för dyr för staten. År 1974 tillsatte undervisningsministeriet en arbetsgrupp med uppdraget att utarbeta en billigare lösning. På basen av arbetsgruppens förslag intogs forskningscentralen i budgeten för år 1976, och

ett lagförslag framlades för riksdagen i slutet av 1975. Lagen om forskningscentralen undertecknades av presidenten den 16 januari 1976, och förordningen gavs den 20 februari.

Under riksdagsbehandlingen och vid utarbetandet av förordningen gjordes en del ganska väsentliga förändringar i organisationsplanen jämfört med arbetsgruppens förslag. Huvudlinjerna är nu ungefär följande:

Forskningscentralen är underställd undervisningsministeriet. Direktionen, som tillsätts av ministeriet, består av ordförande och fem andra medlemmar. Dessutom hör forskningscentralens direktör till direktionen. Höskolor och vissa vetenskapliga sällskap skall höras av ministeriet innan direktionen utnämns. Ett av de sällskap som skall höras är Svenska litteratursällskapet, vilket får ses mot bakgrunden av att en stor del av de samlingar som gäller svenska språket och som står till centralens förfogande har insamlats på litteratursällskapets försorg.

Det finns sex olika byråer inom centralen, nämligen en finsk språkbyrå, en finsk namnbyrå, en byrå för svenska språket, ett forskningsarkiv med namnet Suomen suku, en forsknings- och planeringsbyrå samt en förvaltningsbyrå.

Den finska språkbyrån skall insamla material från det finska riks- och skriftspråket, utarbeta ordböcker, ge språkvårdsservice osv. Namnbyrån har till uppgift att samla in namnmaterial från det finska språkområdet, bedriva namnforskning och ge råd i olika namnfrågor, det sistnämnda i samarbete med byrån för svenska språket. Tvåspråkiga orter i Finland har som bekant dubbla namn, och det är särskilt vid fastställande av officiella namn som samarbete behövs. Forskningsarkivet Suomen suku, som har fått bibehålla sitt ursprungliga namn, skall samla material som hänför sig till finskan och dess släktspråk och bedriva forskning rörande samernas språk och namnskick. Till Suomen suku ansluts långtidsprojektet Suomen kielen etymologinen sanakirja (finsk etymologisk ordbok) och en ordbok över voguliskan. Hit hör också Suomen kielen nauhoitearkisto (bandarkivet för finska språket) med sina väldiga samlingar av finskt tal-språk.

Forsknings- och planeringsbyrån skall i samarbete med de övriga byråerna planera forskningscentralens verksamhet och övervaka det tekniska förverkligandet av olika projekt. Bland större projekt som anknytits till denna byrå kan nämnas ordboken över finskans dialekter, den karelska ordboken och ordboken över gammalt finskt skriftspråk. Hit hör också arkiven för finskans form- och satslära samt Finlands andel av det europeiska språkkartverket.

Förvaltningsbyrån har hand om centralens allmänna och ekonomiska förvaltning.

Byrån för svenska språket har uppgifter som på den finska sidan är uppdelade på olika byråer. Den är bildad av tre äldre institutioner: namnavdelningen vid Svenska litteratursällskapets folkkultursarkiv, Folkmålskommissionen och Svenska språkvårdsnämnden i Finland. Namnavdelningen (2 tjänstemän) har de tio senaste åren praktiskt taget helt arbetat med statsmedel och Folkmålskommissionen (3 tjänstemän) har sedan 1927 med statsunderstöd arbetat på en finlandssvensk dialektordbok, vars första häfte kommer ut 1976 (redaktör: Olav Ahlbäck). Förändringen är i dessa båda fall inte påfallande stor. Däremot får den finlandssvenska språkvården tack vare forskningscentralen långt bättre arbetsförhållanden än förr. Den svenska byrån har för detta ändamål fått en heltidsanställd forskare, medan den tidigare språkvårdsnämnden arbetade i privat regi och endast hade en deltidanställd sekretare. Rådgivningen och planeringen kan alltså skötas mycket effektivare än förut, och vissa möjligheter att göra utredningar och studier i finlandssvenskt språkbruk finns. Till byråns uppgifter hör alltså insamling och arkivering av material för namn-, dialekt- och riksspråksforskning, men också den vetenskapliga bearbetningen och publiceringen av resultaten.

I spetsen för varje byrå finns en byråchef. Den svenska byrån leds dock tills vidare av en till byråchef förordnad forskare. I det förslag som regeringen byggde sin lagproposition på var nämligen ingen särskild svensk byrå upptagen och följaktligen var heller ingen byråchefstjänst förutsedd i budgeten. De tre nämnda svenska institutionerna hade gått

med på att överföras till olika tvåspråkiga byråer på facklig bas, men på villkor att de även i fortsättningen fick utgöra en samarbetande lokal enhet. Sedan riksdagen på yrkande av svenska folkpartiet hade infört ett moment om "en särskild svenskspråkig enhet" i lagen, ansåg emellertid justitiekanslern, som konsulterades av undervisningsministeriet, att ordet *enhet* måste betraktas som liktydigt med byrå. I en senare budget torde den svenska byråchefstjänsten tas med.

Som rådgivande organ för språkvård har forskningscentralen tre språknämnder. Den finska och den svenska språknämnden har vardera sju medlemmar av vilka en är tjänsteman vid respektive byrå. Fyra av de övriga sex medlemmarna skall vara språkforskare och två skall representera något specialområde inom språkbruket. Den samiska språknämnden har fyra medlemmar. Vid behandling av namnfrågor har nämnderna möjlighet att inkalla andra sakkunniga. Ett allmänt önskemål från forskarnas sida var att forskningscentralen skulle utrustas med särskilda namnkommittéer, men det beaktades inte i förordningen. Några andra sakkunniggrupper än språknämnderna existerar inte officiellt.

Ingenting hindrar dock att olika stödorganisationer fortsätter att verka vid sidan av forskningscentralen. Folkmålskommissionen kommer till exempel inte att upplösas utan fortsätter som ett rådgivande organ för den finlandssvenska dialektordbokens redaktion. Också Svenska litteratursällskapets språkvetenskapliga kommitté kommer att fortsätta sitt arbete. Den ledde namnavdelningen till den första mars. Nu kan den vid behov anlitas som sakkunnigorgan av svenska byrån. Dessutom kommer den att ta sig an dialektologiska uppgifter vid sidan av det stora ordboksarbetet. Litteratursällskapet anställer på dess förslag från den första september 1976 en dialektologisk assistent på tre år. Denna är alltså inte anknuten till forskningscentralen, men arbetar i nära anslutning till den.

Det är inte meningen att forskningscentralen skall ta över all forskning i Finland som gäller finskan, svenskan och samiskan. För doktorsavhandlingar och projekt av mindre omfattning kan man fortfarande räkna på intresse från Fin-

lands akademi. Också vid universitetsinstitutionerna i finsk-ugriska och nordiska språk kommer forskning naturligtvis att bedrivas. Forskningscentralen skall främst ägna sig åt de bestående arkiven och åt långtidsprojekt. De flesta av de projekt som nu vid starten har anslutits till centralen är förlagda till Helsingfors. I framtiden tillkommer säkerligen projekt som genomförs på andra orter i landet.

Som nämnts har universiteten möjlighet att föreslå medlemmar i forskningscentralens direktion. Fyra av medlemmarna i den första direktionen är universitetsprofessorer, och en av dem representerar svenskan. Det mest konkreta draget i förhållandet till Helsingfors universitet är att forskningscentralen till största delen arbetar i lokaliteter som ägs eller hyrs av universitetet.

För dem som tjänstgör inom forskningscentralen har nyorganisationen medfört större trygghet, garanterad rätt till pension m.m. Endast ett fåtal nya tjänster har inrättats; en sådan är direktörstjänsten, en annan är tjänsten för svensk språkvård.

